

Bezbednosni profil Grada Užica

- iz ugla građana i građanki -

„Svi ljudi, posebno oni u najranjivijem položaju, imaju pravo na slobodu od straha i slobodu od oskudice, uz ravnopravne mogućnosti da uživaju sva svoja prava i u potpunosti razviju svoje potencijale”.

*Paragraf 143 Zaključaka
Svetskog samita iz 2005. godine
(A/RES/60/1)*

Urednik
Biljana Stepanov

Autorka
Sofija Mandić

Izdavači
Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija OEBS-a u Srbiji, Španskih boraca 1, Beograd
Centar za podršku ženama
Trg srpskih dobrovoljaca 30, Kikinda

Dizajn
comma | communications design

Štampa
Grid studio, Beograd

Tiraž
200 primeraka

ISBN 978-86-6383-062-2

Ovo istraživanje je sprovedeno u okviru projekta Misije OEBS-a u Srbiji i Centra za podršku ženama pod nazivom „Jačanje bezbednosnih politika na lokalnom nivou“, a sve u okviru većeg projekta Misije OEBS-a u Srbiji pod nazivom „Konsolidovanje procesa demokratizacije u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji“, koji finansijski podržava Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju.

Stavovi izneti u istraživanju ne odražavaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji i Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju.

Sadržaj

O istraživanju	5
Ljudska bezbednost i bezbednost u zajednici	6
Metodologija istraživanja	8
Grad Užice i ključni elementi ljudske bezbednosti	11
Stavovi građana o lokalnoj bezbednosti	15
Podaci institucija – posledice odsustva bezbednosti	28
Zaključak	33
Preporuke	35
Izvori	36
Upitnik o lokalnoj bezbednosti	37

Centar za podršku ženama je u saradnji sa stručnjakinjama iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Užičkim centrom za ljudska prava sproveo istraživanje o stanju lokalne bezbednosti u Užicu. Ovo istraživanje je pilot istraživanje o percepcijama muškaraca i žena o lokalnoj bezbednosti. Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN u Srbiji (NAP), koji je usvojen tokom 2017. godine, upravo naglašava potrebu za sagledavanjem različitih percepcija muškaraca i žena u donošenju lokalnih odluka o bezbednosti.

Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, poznatija kao Rezolucija Žene, mir i bezbednost, usvojena je u oktobru 2000. godine. Rezolucija apeluje na zemlje članice Ujedinjenih nacija da omoguće veće učešće žena u institucijama sprečavanja, upravljanja i rešavanja sukoba. Sem nove uloge u odlučivanju, Rezolucija ističe i potrebu za doslednom zaštitom žena tokom i nakon sukoba – kažnjavanjem izvršilaca ratnih zločina, posebno seksualnog nasilja u ratu; uvažavanjem potreba žena prilikom repatrijacije i rehabilitacije. Kao izuzetno važnu, Rezolucija prepoznaje ulogu žena u izgradnji mira – posebno žena u lokalnim zajednicama. Zemljama članicama UN je preporučeno da istraže uticaj postojećih ili nedavnih sukoba na položaj žena i devojaka i da to učine u konsultaciji sa međunarodnim, a naročito lokalnim organizacijama za zaštitu ženskih ljudskih prava.

Upravo vodeći se ovom preporukom, a posebno imajući u vidu iskustvo oružanih sukoba u regionu u nedavnoj prošlosti, NAP je u svoje aktivnosti uvrstio i lokalne aktivnosti koje bi trebalo da doprinesu dostizanju ciljeva Rezolucije. Neke od predviđenih aktivnosti su sprovođenje lokalnih istraživanja o bezbednosti žena, uvažavanje ovih istraživanja pri izradi lokalnih politika, uključivanje potreba žena u strateške odluke policije, razvoj individualnih postkonfliktnih planova oporavka, kao i podrška lokalnim inicijativama za nenasilno rešavanje sukoba.

Upravo se nadamo da će, u skladu sa ciljevima NAP-a, rezultati ovog istraživanja poslužiti kao smernica za kreiranje i sprovođenje lokalnih politika za poboljšanje bezbednosti građana i građanki. Ovo posebno imajući u vidu da je konkretne planove sprovođenja lokalnih aktivnosti NAP-a potrebno utvrditi nakon uvida u potrebe lokalnih zajednica u kojima se aktivnosti sprovede.

Ljudska bezbednost i bezbednost u zajednici

Osnovno polazište ovog istraživanja čine dva koncepta, koncept ljudske bezbednosti i bezbednosti u zajednici (lokalne bezbednosti). Pošto se ova dva pojma često pomijaju, važno je ih unapred definišemo i razgraničimo.

Ujedinjene nacije od sredine devedesetih godina prošlog veka intenzivno razvijaju definiciju, pristupe i izveštavanje o ljudskoj bezbednosti. Osnovni elementi definicije ljudske bezbednosti uključuju slobodu od straha, slobodu od oskudice i obezbeđivanje mogućnosti za dostojanstven život.

U središtu ovakvog koncepta bezbednosti su ljudi i kvalitet njihovog života. Posebno se naglašava važnost ekonomske bezbednosti, zdravstvene bezbednosti, bezbednosti životne sredine, kao i lične i političke bezbednosti (Okvir 1). Tek unapređenjem ovako formulisane ljudske bezbednosti, moguće je postići globalne ciljeve čovečanstva – mir i razvoj društva.

Ekonomska bezbednost podrazumeva da je svakom pojedincu omogućeno da ostvari prihod svojim radom. Obuhvata stanje u oblasti zapošljavanja, nejednakosti prihoda, socijalnog osiguranja, beskućništva i sl.

Zdravstvena bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac ima pristup zdravstvenim službama i zaštitu od bolesti.

Bezbednost životne sredine obuhvata zaštitu od kratkoročnih i dugoročnih razaranja prirode, uništenja lokalnih i globalnih ekosistema, nestašice pijaće vode, poplava i drugih prirodnih nepogoda, kao i od neracionalnog krčenja šuma, zagađenja vode, vazduha i zemljišta.

Lična bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac treba da bude zaštićen od fizičkog nasilja koje mogu da vrše različiti akteri – od

državnih institucija do porodice. Obuhvata i bezbednost na radu i bezbednost u saobraćaju.

Politička bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac treba da živi u društvu u kome će biti poštovana ljudska prava i bez opasnosti od primene represivnih mera¹.

Definicije različitih vrsta bezbednosti

Razvijanje bezbednog okruženja zahteva pristup problemima koji je razumljiv građanima i koji uključuje multisektorski rad i saradnju. Takođe, problemima je potrebno prići uvažavajući lokalne okolnosti – problemi ljudske bezbednosti su različiti, a neretko su različita i rešenja koja mogu dovesti do poboljšanja stanja.

Na kraju, rad na unapređenju ljudske bezbednosti pre svega zahteva prevenciju nebezbednosti. Odnosno, potrebno je različite aktivnosti na unapređenju lokalne bezbednosti budu usmerene na otklanjanje uzroka, a ne posledica nebezbednosti. Otklanjanje uzroka podrazumeva kako otklanjanje strukturnih problema u zajednici, tako i onih koji proizilaze iz individualnih ponašanja i pristupa.

Primena globalnih koncepata ljudske bezbednosti na lokalnom nivou bi trebalo da doprinese bezbednosti u zajednici. Bezbednost zajednice je, dakle, jedan od sastavnih elemenata koncepta ljudske bezbednosti i podrazumeva proces u kome se ključne institucije zajednice (grada, opštine, mesne zajednice) udružuju radi postizanja bezbednije sredine za sve građane.

O ovakvom konceptu bezbednosti će dalje biti reči u ovom izveštaju.

1 A. Đan, S. Đorđević Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština. Beogradski centar za bezbednosnu politiku. Dostupno na: http://www.skgo.org/upload/files/Mapa_puta_do_vece_bezbednosti_na_lokalu_fir.pdf

Istraživačka pitanja i metode

Glavna istraživačka pitanja su: Šta o bezbednosti u zajednici govore objektivni podaci o Gradu Užicu? Kako žene i muškarci u Užicu opažaju ličnu bezbednost i bezbednost u zajednici, nezavisno od objektivnih podataka? U kojoj meri se percepcija građana i prikupljeni podaci poklapaju, odnosno razlikuju? Šta lokalne institucije preduzimaju da otklone probleme koji proističu iz objektivnih podataka i subjektivnih percepcija o stanju ljudske bezbednosti?

U potrazi za odgovorima, istraživački tim se opredelio za kvalitativan pristup zasnovan prvenstveno na organizovanoj grupnoj diskusiji. Ovakvo prikupljanje podataka obuhvatilo je: (1) sprovođenje dve diskusije sa ženama i muškarcima; (2) prikupljanje podataka iz upitnika o lokalnoj bezbednosti (3) istraživanje primarnih i sekundarnih izvora o bezbednosti u zajednici.

U organizovanoj grupnoj diskusiji (fokus grupama) učestvovali su građani Užica – deset žena i osam muškaraca. Muškarci i žene su učestvovali dvema odvojenim fokus grupama. Ovo je posebno bilo važno za žene koje obično ne učestvuju u javnim debatama o bezbednosti i kojima je trebalo omogućiti poseban prostor i priliku da izraze stav o lokalnim bezbednosnim problemima. Druga prednost odvojene grupne diskusije, umesto mešovite grupe, ogleda se u mogućnosti da se stavovi žena i muškaraca uporede te da se utvrdi da li se njihova mišljenja na istraživačka pitanja bitno razlikuju, odnosno u čemu se podudaraju.

Učesnici diskusija su pre iznošenja svojih stavova popunili i upitnik koji je sačinjen po uzoru na holandski upitnik o lokalnoj bezbednosti². Ovakav upitnik je upotpunjen pitanjima koji proizilaze iz lokalnog konteksta, posebno postkonfliktnih okolnosti.

Kada su u pitanju primarni i sekundarni izvori podataka, to su pre svega podaci o Republičkog zavoda za statistiku o broju stanovnika, zaposlenosti, ekonomskoj aktivnosti, kao i podaci o krivičnom gonjenju prikupljeni od pravosudnih institucija u Užicu – Osnovnog i Višeg suda u Užicu, kao i Osnovnog i Višeg tužilaštava u Užicu. Tu su i podaci lokalnih institucija koji su korišćeni pri izradi Strategije lokalnog održivog razvoja i Strategije javnog zdravlja.

Metodološka ograničenja

Rezultati ovog istraživanja imaju metodološka ograničenja na koje je važno ukazati. Najveća ograničenja primenjenih metoda su: raspoloživo vreme za rad na terenu, nemogućnost sprovođenja ankete velikog obima, kao i nevoljnost organa javne vlasti da pristanu na intervju.

Podaci za istraživanje prikupljeni su u periodu od avgusta do novembra 2017. godine, dok je istraživanje na terenu sprovedeno u septembru 2017. godine. Opređenje za kvalitativnu istraživačku metodu podrazumeva da je uzorak obuhvaćen istraživanjem mnogo manji nego prilikom primene kvantitativne metode – ankete velikog obima. Istraživanje nije sprovedeno na reprezentativnom uzorku građana jer bi to zahtevalo značajnija finansijska sredstva i ljudske resurse od onih koja su istraživačkom timu bila na raspolaganju. Uprkos ograničenju, smatramo da prikupljeni podaci i stavovi mogu biti dobra polazna osnova za dalja istraživanja i otvaranje debate između građana i predstavnika državnih organa i lokalnih institucija o lokalnoj bezbednosti. Smatramo da bi ovakva debata mogla da doprinese povećanju poverenja građana u institucije i povećanju kvaliteta života u lokalnoj zajednici.

Koliko je debata neophodna, pokazuje i to što je istraživački tim pokušao da stupi u kontakt sa lokalnim institucijama koje su nadležne za pojedine aspekte lokalne bezbednosti, a čiju važnu ulogu u izgradnji bezbednije zajednice prepoznaju i građani – policijskom upravom, Skupštinom Grada, članovima gradskog veća zaduženim za saobraćaj, ekologiju, obrazovanje, omladinu i vanredne situacije, kao i predstavnicima škola. Međutim, uprkos želji da u istraživanje uključimo i mišljenja, stavove i podatke pomenutih institucija, naš poziv za razgovor je ostao bez odgovora.

Takođe, policijska uprava Grada Užica nije odgovorila na zahtev za pristup informacijama o krivičnim i prekrivičnim postupcima koji su bili predmet rada policije tokom 2016. i 2017. godine, najčešćim evidentiranim žrtvama u krivičnim postupcima, kao i o zastupljenosti žena u radu policijske uprave. Ovo uprkos činjenici da je rad po-

2 A. Dan, S. Đorđević Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština. Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

licije u zajednici jedan od četiri prioriteta strateška cilja³ Ministarstva unutrašnjih poslova od 2015-2018 godine. Rad policije u zajednici bi, prema ovim ciljevima, trebalo da se zasniva na prevenciji više nego represiji, uz aktivno partnersko učešće lokalne zajednice i građana u izgradnji bezbednije zajednice.

Metodološka ograničenja su, koliko je to bilo moguće, prevladana prikupljanjem informacija i podataka iz javno dostupnih evidencija.

³ Uz borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, reformu Ministarstva unutrašnjih poslova i evropske integracije.

Grad Užice i ključni elementi ljudske bezbednosti

Stanovništvo, teritorija, ekonomska aktivnost i prihodi

Teritorija Grada Užice se prostire na 647 km² i u sastavu ima 40 naselja, pretežno ruralnih. Međutim, 75% stanovnika živi u gradskom (urbanom) području. Procena broja stanovnika u gradu polovinom 2017. godine iznosi 68 314, sa gustom naseljenosti od 106 stanovnika po km².⁴

Najveći broj stanovnika čine osobe od 18-64 godine (64%), zatim slede osobe preko 65 godina (19%) i na kraju mladi do 17 godina (17%)⁵. Očekivana dužina života za muškarce iznosi 73, a za žene 78 godina.⁶ Prosečna starost građana Užice prema poslednjem popisu stanovništva je 39 godina.⁷ Užice u dužem periodu beleži negativan prirodni priraštaj. Grad beleži pad stanovnika od oko 3% u odnosu na popis stanovništva iz 2002. godine. Iz grada u veće centre odlaze pretežno visokoobrazovani i mladi ljudi

Podaci iz poslednjeg popisa stanovnika govore da u obrazovnoj strukturi stanovništva dominiraju oni sa završenom srednjom školom (53%), zatim slede oni sa završenom osnovnom školom (20%). Visoko obrazovanje je steklo 10%, a više obrazovanje 7% građana. 10% građana je bez školske spreme ili sa nepotpunom osnovnom školom.

Od ukupnog broja stanovnika, 98% čini srpsko stanovništvo. Na području grada Užice žive i Crnogorci, Jugosloveni, Hrvati, Romi, Makedonci, Muslimani, Slovenci, Mađari, Rusi, Bošnjaci, Slovaci, Bunjevci, Rusini, Albanci, Nemci, Ukrajinci i Bugari.

4 Profil Grada Užice, Republički zavod za statistiku, novembar 2017. Dostupno na: http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Uzice_EURSRB002001001002.pdf

5 Isto

6 Strategija javnog zdravlja Grada Užice 2015-2020 godine ("Sl. list grada Užice", br. 2-1/2015)

7 Strategija lokalnog održivog razvoja 2012-2020 ("Sl. list grada Užice", br. 17-1/2012)

U odnosu na ukupan broj stanovnika, oko 30% osoba su registrovane kao zaposlene. One u proseku zarađuju 44 431 dinar (bez poreza i doprinosa). Među registrovanim nezaposlenima najviše ima osoba između 30 i 54 godine, nešto više žena nego muškaraca. Smatra se da je 19% stanovnika u riziku od siromaštva.

Vodeće privredne delatnosti u Užicu su prerađivačka industrija, građevinarstvo i poljoprivreda. Lokalna privreda je u velikoj meri orijentisana na izvoz proizvoda prerade obojenih metala, voća, proizvoda namenske industrije i gotovih tekstilnih proizvoda. Najrazvijenije delatnosti u agroindustriji su: prerada voća zamrzavanjem, klanična industrija, prerada mesa i proizvodnja suhomesnatih proizvoda. Najviše se proizvode mleko i mlečni proizvodi, rakija sa zaštićenim geografskim poreklom, lekovito bilje i šumski plodovi⁸.

Institucije i bezbednost u zajednici

Grad Užice ima više mehanizama kojima bi mogao da utiče na stanje lokalne bezbednosti. Članovi Gradskog veća su resorno zaduženi za oblasti koje su izuzetno važne za stanje lokalne bezbednosti – zaštitu životne sredine, vanredne situacije, rad mesnih zajednica, zdravstvo, porodicu, socijalnu politiku i saobraćaj. U Užicu sedište ima policijska uprava, Osnovno i Više javno tužilaštvo, Osnovni i Viši sud, Prekršajni sud, Privredni sud i Centar za socijalni rad.

Užice je krajem 2015. godine rešenjem gradonačelnika osnovalo Savet za bezbednost, u čijem sastavu je jedanaest članova iz sledećih institucija:

- Skupština Grada Užica
- Policijska uprava Užice
- Osnovno javno tužilaštvo
- Prekršajni sud
- Centar za socijalni rad
- Zdravstveni centar Užice
- Ministarstvo prosvete – školska uprava Užice
- Granična policija

Savet za bezbednost u ovakvom sastavu bi u velikoj meri mogao da doprinese izgradnji bezbednije zajednice. Međutim, prema poslednjim podacima Stalne konferencije gradova i opština o radu lokalnih saveta za bezbednost, tokom dvogodišnjeg postojanja, Savet se sastao samo jednom.

⁸ Ekonomski profil grada, internet prezentacija Grada Užica. Dostupno na: <http://uzice.rs/2342-2/>

Strateški pravci razvoja i dugogodišnji problemi grada

U Gradu Užicu su usvojena dva veoma važna dokumenta za lokalnu bezbednost – Strategija lokalnog održivog razvoja 2012-2020⁹ i Strategija javnog zdravlja 2015-2020 godine. Užice ima tradiciju usvajanja strateških dokumenata koji su od važnosti za lokalnu bezbednost¹⁰. Ovom prilikom ćemo se osvrnuti na Strategije lokalnog održivog razvoja i javnog zdravlja kao strateške dokumente koji se najsvobuhvatnije bave pitanjima lokalne bezbednosti.

Strategija lokalnog održivog razvoja posebnu pažnju posvećuje merama ekonomskog rasta, tehnološkog napretka, razvoju čistih tehnologija i smanjenju zagađenja, smanjenju siromaštva, unapređenju zdravlja, socijalnoj inkluziji ranjivih grupa, ličnoj bezbednosti. Različite mere bi trebalo da doprinesu da Užice postane „grad prestižan za život”. Uz to što je razvijena uz konsultacije sa različitim lokalnim institucijama i organizacijama civilnog društva, Strategija održivog razvoja naglašava da ju je moguće sprovesti samo uz odgovarajuće vođstvo, kao i široku političku i društvenu podršku.

Strategija lokalnog održivog razvoja prepoznaje mnoge probleme koje će pomenuti ispitnici istraživanja o lokalnoj bezbednosti Užica – pre svega potrebu za rekonstrukcijom i izgradnjom putne mreže, razvojem i osavremenjavanjem vodovodnog i kanalizacionog sistema. Kao veoma važne probleme lokalne zajednice, Strategija prepoznaje i bezbednost dece i mladih, kao i bezbednost imovine.

„Posebnu pažnju treba obratiti na fabriku za preradu vode, na proširenje njenih kapaciteta i uvođenju novih tehnologija.”

„Sistem kanalizacije je u lošem stanju, kako razvijenost mreže tako i nedostatak sistema za prečišćavanje. Mora se obratiti pažnja i na kanalizacije seoskih mesnih zajednica jer pojedine od njih, direktno ugrožavaju izvorišta vode za piće.”

↳ Okvir 1, Strategija lokalnog održivog razvoja o problemima prerade vode i kanalizacionim problemima

Kada je u pitanju Strategija javnog zdravlja, ona prikazuje alarmantne podatke o zdravlju građana Užica. Ovi podaci pre svega upozoravaju na neispravnost vode za piće, loše sanitarno-higijenske prilike na postrojenju i rezervoarima vode, ali i propuste u tretmanu, filtraciji i dezinfekciji vode.

9 Prethodna Strategija lokalnog održivog razvoja je bila na snazi 2008-2015 godine.

10 Npr. Strategija za mlade, Strategija za unapređenje ljudskih resursa u upravi, Lokalni ekološki akcioni plan, Gradska stambena strategija, Lokalni plan akcije za izbegla i interno raseljena lica, Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom, Lokalni plan akcije za zapošljavanje i sl.

„Snabdevanje vodom za piće predstavlja veliki potencijalni rizik po zdravlje građana Užica.”

↖ Okvir 2, Strategija javnog zdravlja o uticaju kvaliteta vode na zdravlje građana

Strategija je konstatovala visoku učestalost hroničnih oboljenja respiratornog sistema građana. Učestalost obolevanja od karcinoma pluća i larinksa ukazuju na trend porasta ovih malignih oboljenja u Užicu. Smatra se da na ovakav porast presudno utiče loš kvalitet vazduha u gradu.

„Učestalost infekcija gornjih i donjih respiratornih puteva, kako kod dece, tako i kod odraslih osoba, a posebno u zimskim mesecima, predstavlja rastući problem. Problemi sa aerozagađenjem predstavljaju jedan od potencijalnih faktora rizika za ova oboljenja.”

↖ Okvir 3, Strategija javnog zdravlja o uticaju kvaliteta vazduha na zdravlje građana

Istraživanje koje je sproveo Zavod za javno zdravlje Užice, a koje je korišćeno pri izradi Strategije javnog zdravlja, ukazuje na još jedan problem koji će se javiti kao zapažanje građana – problem bolesti zavisnosti. Prema raspoloživim podacima, čak 77% učenika osnovnih škola probalo je alkohol, a 2% drogu. U srednjoj školi se ovi procenti povećavaju – 89% učenika probalo je alkohol, a 5% drogu. Procenjuje se da oko 13% đaka puši.

Čak i samo odabrani podaci iz lokalnih strategija pokazuju da su nadležne lokalne vlasti pokušale da identifikuju ključne bezbednosne probleme lokalne zajednice i predlože mere za njihovo rešavanje. Kako građani Užica vide ove probleme, njihovo rešavanje i angažovanost institucija na tom zadatku, videćemo u nastavku.

Stavovi građana o lokalnoj bezbednosti

Stavovi građana o lokalnoj bezbednosti su, kao što je već prethodno rečeno, prikupljeni kroz popunjavanje upitnika o lokalnoj bezbednosti od strane dve grupe ispitanika – muškaraca i žena. Nakon toga, usledila je diskusija.

Upitnik je obuhvatio opšte podatke o ispitanicima – polu, godinama, obrazovanju, zanimanju, nacionalnosti, veroispovesti, zaposlenosti i porodičnim primanjima. Tu su i pitanja o proceni kvaliteta života u lokalnoj zajednici, bezbednosti u javnom prostoru, utisku i ličnim iskustvima o rasprostranjenosti fizičkog i socijalnog nasilja, zaštiti imovine, poverenju u lokalne institucije, zastupljenosti žena u procesima odlučivanja o miru i bezbednosti, kao i stavovima o posedovanju oružja i krivičnom gonjenju učilaca ratnih zločina iz jugoslovenskih ratova. Usmeno nisu bila postavljena pitanja koja mogu zadirati u traumatična lična iskustva – poput pitanja o preživljenom seksualnom uznemiravanju.

Učesnici i učesnice grupne diskusije su odabrani tako da u najvećoj mogućoj meri predstavljaju stanovništvo Grada Užica. Obuhvaćeni su građani/ke od 25 do 65+ godina, koji imaju različite nivoe obrazovanja (od osnovnog do visokog), koji su pretežno srpske nacionalnosti i pravoslavne veroispovesti (ali sa uključenim nereligioznim ispitanicima i ispitanicima nepravoslavne veroispovesti), koji žive u zajednici ili van nje, među kojima ima zaposlenih, nezaposlenih, kao i osoba sa invaliditetom. Kada su u pitanju primanja ispitanika, oni se u najvećem delu kreću oko prosečne mesečne plate koju prima član domćinstva (400-600eur), a zatim i u kategoriji neposredno ispod (200-400eur). Najmanji broj ispitanika je imao ispodprosečna primanja (100-200 eur) ili iznadprosečna primanja (600-1000 eur).

Primećeno je odsustvo najmlađih građana/ki (18-25) godina, kao i odsustvo pripadnika nacionalnih manjina i osoba bez završene osnovne škole, što treba uzeti u obzir pri donošenju zaključaka o potrebama lokalne zajednice.

Cilj razgovora bio je detljaniji uvid u stavove građana o lokalnoj bezbednosti i razloge koji su ih naveli da lokalnu bezbednost vide na određeni način. Takođe, ovo je bi-

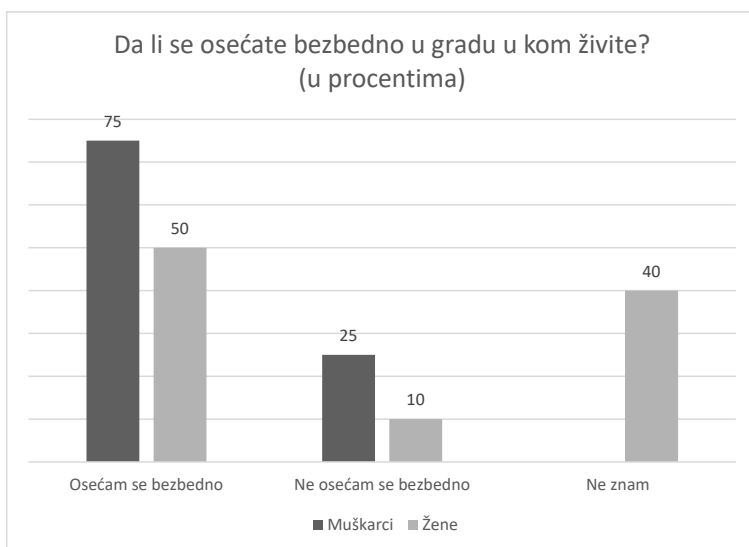
la prilika da ispitanici iz obe grupe navedu primere koji ilustruju (ne)bezbednost u lokalnoj zajednici.

Stavovi građana o lokalnoj bezbednosti mogu poslužiti upravo preventivnom delovanju, što bi omogućilo uspostavljanje bezbednije zajednice. Takva bezbedna lokalna zajednica uvažava stavove njenih članova i pokušava da otkloni bezbednosne probleme pre nego što oni eskaliraju.

Upitnik o lokalnoj bezbednosti – stavovi građana i građanki

Popunjavajući upitnik o lokalnoj bezbednosti, ispitanici muškog pola su pokazali da su u proseku nešto zadovoljniji kvalitetom života u zajednici i osećaju se bezbednije od svojih sugrađanki.

Dve trećine ispitanika muškog pola se oseća bezbedno u lokalnoj zajednici, dok je to slučaj sa polovinom žena. Kada navode glavne razloge zbog kojih se osećaju bezbedno, polovina muškaraca smatra da je to zbog toga što žive u bezbednom okruženju, dok žene nešto manje, u trećini, smatraju da je ovo slučaj. Takođe, više od trećine žena smatra da ne zna da odgovori na ovo pitanje.

Muškarci i žene se većinski slažu da u Užicu ima odgovarajućih igrališta za decu do 12 godina, kao i da se javni parkovi i gradsko zelenilo dobro održavaju. Saglasnost postoji i oko toga da su javne ustanove pretežno pristupačne osobama sa fizičkim invaliditetom.

Muškarci i žene su se, bez izuzetka, složili da su najveći problem lokalne zajednice zagađenje vazduha i vode. Zajedno sa ova dva ključna problema, naveli su i da postoje problemi velike količine smeća u gradu, opasnosti od ujeda napuštenih pasa, postojanja

nja neobezbeđenih i napuštenih objekata, kao i da nebezbednom okruženju doprinose osobe koje borave na ulici i prose. Većina ispitanika oba pola smatra da znaju kome treba da se obrate za rešavanje lokalnih bezbednosnih problema. Međutim, na pitanje u koga se pouzdaju da će to zaista i učiniti, bez izuzetka odgovaraju da se oslanjaju samo na sebe, svoju porodicu i prijatelje.

Ispitanici su u najvećem delu saglasni da najviše strahuju od opasnosti u javnom prostoru – opasnosti u saobraćaju, uznemiravanja u javnom prostoru, napada huligana, napada ljudi ili pasa na ulici. Manjina ispitanika strahuje od napada u privatnom prostoru – provale i razbojništva.

Ispitanici se u najvećoj meri slažu da su najvažniji opšti faktori koji doprinose osećaju nebezbednosti loš rad državnih organa, nepoštovanje saobraćajnih propisa, nedostatak bezbednosne kulture u saobraćaju, loša infrastruktura i održavanje javnih prostora i objekata.

Govoreći o ličnim svojstvima koji posebno utiču na njihov osećaj nebezbednosti, većina muškaraca navodi da je to članstvo u političkim i sindikalnim organizacijama. Žene navode i ovaj razlog, ali u većoj meri navode druge razloge – pol, imovno stanje, seksualno opredeljenje, verska ubeđenja. Većina ispitanika smatra da se bezbednosna situacija u prethodne dve godine nije značajnije menjala, ni na bolje, ni na gore.

Muškarci više primećuju da nema odgovarajućih sadržaja za mlade do 18 godina u gradu, kao i da sistem zaštite od vandrednih situacija nije funkcionalan. Žene su nezadovoljnije održavanjem ulica, trotoara i dvorišta od muškaraca. Takođe, one više primećuju nedostatak usluga za starije osobe (65+). Žene više primećuju porast nasilja u gradu tokom prethodne dve godine, dok su muškarci skloniji da misle da je situacija nepromenjena ili nemaju stav o ovom pitanju.

Kao uzroke nasilja u društvu, ispitanici muškog pola više primećuju urušen sistem vrednosti, lošu političko-ekonomsku situaciju u zemlji i loš rad državnih organa. Žene pominju i ove razloge, ali kao uzroke reprodukovanja nasilja većinski navode i nasilne obrasce ponašanja u porodici i društvu.

Na pitanje da li su doživeli seksualno uznemiravanje u poslednje dve godine, nešto više od trećine muškaraca navodi da jeste doživela neki oblik uznemiravanja – uglavnom vizuelno (zurenje) i verbalno (komentari, zvižduci). Kao mesta uznemiravanja, muškarci navode javne prostore i javne institucije (restoran, kafić, ulica, sud) u različito doba dana (prepodne, poslepodne, uveče). Za dvojicu muškaraca ova uznemiravanja su se ponavljala dva i više puta. Muškarac koji je doživeo uznemiravanje u sudu je to prijavio ovoj instituciji, dok se preostala dvojica nisu odlučila da dogadaje prijave jer ih nisu smatrali dovoljno ozbiljnim, kao i jer smatraju da nadležni organi ne bi ništa preduzeli ili bi možda čak pritužitelja okrivili za incident.

Trećina žena smatra da su bile izložene nekom obliku uznemiravanja – verbalnog ili vizuelnog. Uznemiravanje se događalo kod kuće i na ulici, nekada jednom, nekada više puta. U jednom prijavljenom slučaju, ispitanica smatra da joj policija nije pružila dovoljno informacija o njenim pravima i da je umanjila značaj onoga što se dogodilo.

Kada je u pitanju povećanje zastupljenosti žena u rešavanju bezbednosnih problema lokalne zajednice, regionalnih problema i uključivanje u operativne sastave vojske i policije, muškarci i žene imaju nešto drugačija stanovišta.

Žene se bez izuzetka zalažu za povećanje učešća u organima i telima lokalne samouprave koja su nadležna za odlučivanje o bezbednosti, dok se muškarci dvotrećinski (ali ne i potpuno) slažu sa ovakvim stavom. Polovina muškaraca smatra da žene više treba uključiti u rad policije, dok to smatraju sve žene koje su odgovorile na ovo pitanje. Isti je slučaj i sa uključivanjem žena u rešavanje konflikata i mirovne procese – muškarci su oko ovog stava podeljeni, dok se žene u potpunosti slažu da treba da budu više uključene. Najveća razlika u oceni potrebe za uključivanjem žena postoji kod uključivanja žena u tzv. dijalog Beograda i Prištine – većina muškaraca smatra da ovako nešto nije potrebno ili nema odgovor na pitanje, dok većina žena smatra da im je mesto u pregovorima. Bliski stavovi muškaraca i žena se mogu videti u stavu o uključivanju žena u vojni sastav, gde većina muškaraca smatra da ovako nešto nije potrebno, dok se polovina žena slaže sa ovakvim stavom.

Kada je u pitanju odnos prema konfliktnom nasleđu, vidimo da su muškarci i žene gotovo potpuno saglasni da Tužilaštvo za ratne zločine treba da obrati posebnu pažnju na procesuiranje učinilaca zločina silovanja u ratu, kao i da ženama žrtvama nasilja tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije treba omogućiti reparacije. Muškarci i žene se većinski slažu i da državni organi treba da finansiraju i sprovedu programe rehabilitacije učesnika oružanih sukoba.

Ozbiljnije razlike u stavovima vidimo kod ocene da je država dovoljno učinila na otkrivanju, hapšenju i procesuiranju učinilaca ratnih zločina koji se nalaze na teritoriji Srbije, uključujući tu i izvršioce zločina protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Polovina muškaraca smatra da je učinjeno dovoljno, dok se druga polovina ne slaže sa ovim stavom ili nema stav. Žene koje smatraju da je dovoljno učinjeno su u manjini.

Takođe, žene bez izuzetka smatraju da građani treba da predaju vatreno oružje koje je ostalo nakon rata u posedu građana Srbije, dok kod muškarcama, iako se većinski slažu, njih trećina misli da ovo oružje ne treba predavati. Žene smatraju i da državni organi nisu preduzeli dovoljno mera kako bi oduzeli ili prikupili ilegalno oružje u posedu građana Srbije, dok polovina muškaraca smatra da je dovoljno učinjeno na ovom polju.

Stavovi građana i građanki kroz grupnu diskusiju

Tokom diskusije, učesnici su bili nešto kritičniji nego pri odgovaranju na upitnik. Uglavnom su se saglasili da je bezbednost građana, shvaćena šire, kao bezbednost u zajednici, na veoma niskom nivou.

Bezbednosni problemi u zajednici

Muškarci su kao najznačajnije probleme prepoznali probleme u saobraćaju, infrastrukturi i urbanizmu, kao i velike ekološko-zdravstvene probleme.

Kada je u pitanju saobraćaj, učesnici primećuju da stara gradska saobraćajna infrastruktura ne može da prati nove potrebe grada i da su ulice ostale iste kao što su bile i pre trideset godina. Saglasni su i da su moto-skupovi koji se održavaju u Užicu nedovoljno kontrolisani i da predstavljaju bezbednosnu pretnju. Kao primere ovakvih pretnji navode napad učesnika moto skupa na građane koji su podizali novac sa bankomata, kao i turiranje motora koje traje čitavu noć. Ispitanici navode da su gradske službe upozorene na ove probleme, ali da je reakcija izostala.

Primećuju i da su infrastrukturne popravke u gradu uglavnom minimalne i da je većina infrastrukture zapuštena. Posebno naglašavaju da decenijama nije bilo promena kada je u pitanju izgradnja sportskih terena, parkova i javnih površina, kao i da su minimalne popravke na ovakvim površinama često na meti vandala koji uglavnom ne odgovaraju za svoje postupke.

Ispitanici su posebno naglasili negativan uticaj saobraćajnih i infrastrukturnih problema na bezbednost dece.

„Deca dok odlaze u školu nemaju obezbeđen regularan prolaz jer se automobili parkiraju na trotoarima, prinuđena su da hodaju po ulici. Urbanistički haos koji se nastavlja iz godine u godinu je posebna priča.”

↖ Okvir 4, Stavovi ispitanika o saobraćajnim, infrastrukturnim i urbanističkim problemima

Ispitanici ističu i ozbiljnost nedostatka pijaće vode, što je postao hroničan problem. Kao naročite bezbednosne pretnje prepoznaju suše i poplave i tvrde da institucije nemaju hrabrosti da se suoče sa nagomilanim problemima, posebno u oblasti zaštite životne sredine. Posebno napominju da se ne podstiču alternativni načini grejanja, recimo na gas. Većina stanovništva koristi čvrsto gorivo za grejanje i to stvara velike ekološke i zdravstvene probleme.

„Sve što je suprotno ekologiji predstavlja bezbednosno žarište. Niko ne sme da izađe pred problem i zaustavi ga.”

„Gradska plaža je postala toliko loša da je to nemoguće opisati. Ove godine se niko nije kupao. Kvalitet vode je veoma opao.”

↖ Okvir 5, Stavovi ispitanika o ekološkim i zdravstvenim problemima

Ispitanice se se slažu da se najveći lokalni problemi tiču zaštite životne sredine, što su navele i tokom popunjavanja upitnika. Međutim, u razgovoru one pominju i dodatne probleme – bezbednost u školama, narkomaniju (posebno među decom) i nebrigu porodica i roditelja za svoju decu.

Osim što smatraju da institucije ne reaguju na prodaju narkotika u školama, smatraju da je problem i to što deca ostaju do kasno noću (ili rano ujutru) u kafićima, bez ograničenja ili opomene roditelja. Kao bezbednosne probleme ili okolnosti koji utiču na stvaranje bezbednosnih problema, ispitanice su navele preopterećenost roditelja obavezama. Ova preopterećenost dovodi do manjka vremena posvećenog deci, njihovim potrebama i vaspitanju. Kao jedan od problema, ispitanice su navele i poremećenost vrednosti koja dovodi do ismevanja dece koja su posvećena školi, koja su vaspitana i odgovorna. Po njihovom mišljenju, ovo vodi netoleranciji, agresiji u komunikaciji i na kraju, nasilju.

„Radi se o štekovima koji se nalaze u osnovnim školama. To je veliki problem. Štekovi su nebezbedna mesta u osnovnim školama gde možete da dođete, da platite narkotike, uzmete ih i uživete u periodu posle 20h. Uprava škole misli da je njihova nadležnost do 20h uveče i da nakon toga oni nemaju mehanizme da reaguju. Sve ostalo se prebacuje na roditelje. Koja god inicijativa da je pokrenuta, nije bila uspešna.”

„Svaka nova generacija nam je u svakom pogledu sve lošija. Izgubili smo se u ovom potrošačkom društvu i gubimo svoju decu.”

„Roditelji nemaju vremena za roditeljske sastanke i svoju decu. Uvek žure i nemaju vremena.”

„Došlo je vreme da su svi kvaliteti degradirani. Provociraju se deca koja dobro uče, slušaju kvalitetnu muziku... Takva deca su ponižena, degradirana.”

⌞ Okvir 6, Stavovi ispitanica o bezbednosti dece

Ispitanice pominju još jedan problem koji nije bio u fokusu muških učesnika diskusije – posedovanja oružja u kući, legalnog ili ilegalnog. One smatraju da je postojanje oružja u kući samo po sebi pretnja po bezbednost. Takođe, da je ovaj problem potrebno sagledati u lokalnom kontekstu, gde se najčešće bavimo posledicama problema i da je situacija sa oružjem tema kratko vreme, kada neko strada.

„I za nas i za decu je bolje da se ne drži oružje u kući. Postoje ljudi koji su smirenije prirode i to je u redu, ali postoji i druga strana.”

„Sve dok neko ne izgubi glavu, ne zapitamo se i veoma se lako pristupa svemu tome.”

„Generalno, mi smo društvo koje se bavi posledicama a ne sprečavanju da do istih dodje.”

↖ Okvir 7, Stavovi ispitanica o posedovanju oružja

Kao okolnosti koje utiču na to da se osećaju posebno nebezbedno, ispitanice navode nedovoljnu osvetljenost necentralnih delova grada, parkova, staza za treniranje. Na nebezbednost utiču i osobe u alkoholisanom stanju koje se mogu sresti na ulici, kao i vidljiv broj psihičkih bolesnika koji se ne leče i koji se bez pratioca mogu sresti u javnom prostoru.

Smatraju da je i rad sa ljudima, posebno onima koji imaju razloga da budu nezadovoljni (rad u školstvu, zdravstvu, poreskoj upravi, banci), poseban bezbednosni rizik. Ispitanice koje rade na ovakvim poslovima smatraju da nervoza stranaka i klijenata vrlo lako može da eskalira u nasilje i da se one sticajem okolnosti nalaze prve na udaru.

Poverenje u institucije

Kada je u pitanju odnos prema institucijama, ispitanici većinski nemaju poverenja u institucije koje bi trebalo da otklone lokalne bezbednosne probleme. Postoji poverenje u profesionalnost vatrogasne službe, iako ispitanici primećuju da je ona potpuno zanemarena i da radi u gotovo nemogućim uslovima.

Poverenje u institucije je izgubljeno pre svega jer građani ne vide da postoji napor da se problemi reše. Većina problema je zapuštena i ne rešava se decenijama. Kada građani predstavnicima institucija skrenu pažnju na tako nešto, one obično ne reaguju. Primećeno je da su neke tačke bezbednosnog sistema potpuno zanemarene, kao što je recimo civilna zaštita u vanrednim situacijama.

Kao uzroke ovako izuzetno lošeg stanja, ispitanici navode probleme koji dolaze „sa vrha„. Odnosno, da je problem u institucijama koje ne poštuju gotovo nijedno uspostavljeno pravilo. Kao primer navode zakon o zabrani pušenja, za koji se od prvog dana razmatra kako ga ne poštovati u državnim institucijama.

Ispitanici primećuju da su razgrađene institucije i pravila koja su ranije donekle funkcionisala.

„U državi je problem. Niko ne poštuje procedure.”

„Sve države imaju institucije bezbednosti, kvalitetna vatrogasna društva, mi smo sve to uništili.”

↖ Okvir 8, Stavovi ispitanika o radu institucija

Od brojnih bezbednosnih problema, ispitanici se uglavnom štite oslanjajući se na sebe – pre svega izbegavanjem situacija ili neposećivanjem mesta koja su posebno rizična.

„Uglavnom se oslanjam na sebe i u mogućnosti sam da se odbranim u neprijatnim situacijama.”

„Poštujem zakon i ne dolazim ni u kakve probleme.”

„Tamo gde smatram da je nebezbedno, ja na takva mesta ni ne krećem.”

↖ Okvir 9, Stavovi ispitanika o načinima zaštite od bezbednosnih problema

Kada je u pitanju poverenje u institucije, ispitanice primećuju da je došlo do poboljšanja u radu policije. U razgovoru, one navode više pozitivnih primera i iskustava koje su imale sa policijom, gde su službenici bili profesionalni i rešili probleme zbog kojih su i bili pozvani. Međutim, smatraju da ovo poboljšanje u radu nije dovoljno kada je u pitanju postupanje u slučajevima nasilja u porodici.

Veliko je nezadovoljstvo radom tužilaštva, sudova i centara za socijalni rad. Ispitanice smatraju da se ove institucije predugo reformišu i da reforme nemaju efekta.

„U poslednjih par godina su počeli pomaci u policiji. Čini mi se da se edukuju u nekom drugom pravcu. Prethodno je vladao batinaški model, a sada preduzimaju neke druge metode. Što se tiče tužilaštva, imam ogromnu zamerku. Oseća se inertnost sistema i to nam je rak rana. Iz iskustva sa ženama žrtvama nasilja, može se desiti da nasilnik pretuče ženu i sto puta, a da se ništa ne preduzme. Zato su se žene i vraćale nasilnicima jer proces strahovito dugo traje.

„Žene žrtve nasilja su izlazile iz MUP-a ismejane i ponižene, a njihovim muževima je javljano da su ih prijavile.”

↖ Okvir 10, Stavovi ispitanica o promenama u načinu rada policije

Bezbednost ranjivih grupa

Ispitanici primećuju da su bezbednosnim problemima posebno izloženi pripadnici LGBT zajednice i pripadnici verskih i nacionalnih manjina. Primećuju isti odnos i prema osobama sa invaliditetom i starijim osobama, čijim potrebama uglavnom nije prilagođena gradska infrastruktura. Uočeno je i da su stare osobe nezaštićene žrtve nasilja, pre svega u porodici. Takođe, da nema javnih prostora u kojima mogu da se kreću, a da nikome ne smetaju.

Ispitanici smatraju da postoji značajan generacijski jaz između mladih i starih. Učesnici primećuju da mladi vide samo autoritarne modele komunikacije i odlučivanja. Zbog loše ekonomske situacije u nemogućnosti su da izađu iz zemlje i vide da postoje i drugačiji načini življenja.

„Između mladih i starih ljudi postoji jaz. Mladi smatraju da smo mi na neki način otpisani. Takođe i u porodicama se stariji osećaju nebezbedno. Mladi verbalno napadaju starije ljude.”

„Postoji 16 000 penzionera u gradu i dva parka. Jedan manji i jedan veći park. Ni u jednom penzioneri nisu dobrodošli. Neverovatno je da grad ne može ništa da učini po tom pitanju.”

↖ Okvir 11, Stavovi ispitanika o odnosima generacija

Ispitanice su kao osobe koje su posebno ranjive u lokalnom kontekstu navele decu sa invaliditetom, starije osobe i uopšte gledano, osobe koje na bilo koji način odstupaju od proseka ili su različite.

„Deca sa invaliditetom u školi doživljavaju neki vid nasilja. Možda ne fizičko, ali su svakako izopšteni iz društva. Dete moje prijateljice nosi slušni aparat i njeni vršnjaci u školi se veoma loše odnose prema njoj. Osobe koje su manje lepe, manje slične drugima mogu kod ostalih da izazovu odbojnost.”

„Razlike doprinose osećaju ugrožene bezbednosti.”

↖ Okvir 12, Stavovi ispitanica o posebno ranjivim grupama

Zastupljenost žena u sektoru bezbednosti

Ispitanici većinski smatraju da treba povećati zastupljenost žena u sektoru bezbednosti, mada je bilo i suprotnih, manjinskih, mišljenja – da žene ne mogu da se nose sa složenim bezbednosnim problemima. Učesnici koji smaraju da je potrebno povećati učešće žena u sektoru bezbednosti različito obrazlažu ovaj stav. Deo njih smatra da žene nisu dobre u operativnim zadacima, već samo u administrativnim poslovima i da ih zato treba uključiti u administrativni rad u sektoru bezbednosti. Deo ispitanika smatra da žene treba više da učestvuju u operativnom sastavu, ali pre svega zbog osobina stereotipno dodeljenim ženama – recimo lukavstvu. Sličan argument je i da treba više da budu zastupljene kao majke, koje su zbog ove svoje uloge zaštitnički nastrojene prema svojoj deci, a posredno i zajednici u kojoj žive. Deo ispitanika je smatrao da su žene potpuno ravnopravne u obavljanju svih zadataka i istakli važnu ulogu žena u narodnooslobodilačkoj borbi tokom Drugog svetskog rata. Ovde je primećeno da je grupa podeljena u stavovima po više osnova i da stariji muškarci imaju konzervativnije stavove od mlađih ispitanika.

„Ne smatram da treba da bude više žena. Žene nisu u stanju da ulaze u problem sa huliganima.”

„Žene mogu imati dobru strategiju, lukavstvo, pamet.”

„Sve vojske sveta imaju u svojim redovima žene. To se može videti i u prirodi. Svaka životinja ženskog roda više brani svoje mladunce. Žena može biti i dobar strelac. Moraju se uzeti u obzir i fizičke sposobnosti. Ne treba žena da vozi tenk, ali kao strelac može biti bolja od muškarca.”

„U službama bezbednosti dobrim delom se nalaze i žene. Ravnopravne su sa muškarcima gotovo u svemu.”

☞ Okvir 13, Stavovi ispitanika o učešću žena u sektoru bezbednosti

Već u odgovorima kroz upitnik smo videli da ovde postoje razlike u stavovima muškaraca i žena. Žene smatraju da više treba da učestvuju u procesima odlučivanja uopšte, a samim tim i u odlučivanju koje se tiče bezbednosti u zajednici. Ispitanice smatraju da žene često, kada uđu u „muški svet”, preuzimaju pogrešne modele ponašanja jer tako jedino mogu da opstanu. Postoji saglasnost oko toga da žene mogu doneti novi kvalitet u radu institucija u kojima su podzastupljene, kao i da mogu ukazati na probleme koji muškarcima nisu bili vidljivi zbog različitih društvenih uloga.

„Žene na drugačiji način reaguju, daju drugačija rešenja, imaju drugačiju percepciju. Zato treba imati na istom terenu različite ljude. To otvara mogućnost da se ukrste različiti pogledi i mišljenja i da iz toga izađe ono što je najbolje.”

„Poslove ne treba deliti na muške i ženske. Svaka profesija može da se uskladi. To se uči kod kuće.”

☞ Okvir 14, Stavovi ispitanica o učešću žena u odlučivanju u sektoru bezbednosti

Politička i lična nebezbednost

Ispitanici i ispitanice su se u potpunosti saglasili da je u poslednje vreme veliki problem predstavlja nebezbednost koja proističe iz izraženog mišljenja, pogotovo ako je ono izneto u javnosti. Muškarci i žene su u ovom delu dali gotovo identične izjave i primere.

Zaključuju da je opšta klima takva da je najbolje ne uključivati se u javni život, niti se na bilo koji način isticati – da to može voditi mnogim problemima, čak i fizičkoj ugro-

ženosti. Zbog ovakvih okolnosti, ispitanici i ispitanice osećaju pripadnost samo mikro zajednicama u kojima se kreću – recimo različitim udruženjima u kojima su aktivni i gde mogu da pronađu ljude sa kojima dele iste vrednosti. Međutim, naglašavaju da čak i ovakav angažman može doneti probleme. Učesnici se slažu da predstavnici institucija kritiku na svoj račun najčešće vide kao nedobronamernu i tendencioznu i da se usmeravaju na diskvalifikuju pojedinca ili grupe koja ukazuje na probleme.

„Problem predstavlja sloboda izražavanja. Uvek znam granicu do koje smem da idem. Tako je bilo i u jednopartijskom komunističkom sistemu, tako je i danas. Uvek su postojala ograničenja. Ne postoji potpuna sloboda. I u medijima postoje ograničenja. Ako ne želiš probleme, najbolje je poštovati takav sistem.”

„Lokalna samouprava predstavlja još jedan problem. Svaka kritika na njihov račun se komentariše kao nedobronamerna. Kada se ukaže na problem, vlast automatski gleda da diskvalifikuje one koji se pobune.”

„Ako ste u politici ili javnom životu, možete biti meta iskrivljenog uma, jer u vama nalaze pretnju. Što se ljudi više kreću i više su vidljivi, više su i nebezbedni.”

„Politička pripadnost ili pripadnost bilo kojoj organizacija može biti pretnja po bezbednost. Neko može da ima drugačije mišljenje i to može da bude iskorišćeno protiv njega.”

↖ Okvir 15, Stavovi ispitanika i ispitanica o političkoj i ličnoj bezbednosti

Konflikti iz prošlosti

Ispitanici su govorili o jugoslovenskim ratovima kao događajima koji su odavno prošli, kojih se ljudi više ne sećaju i o kojima ne pričaju. Preovlađuje stav da je potrebno okrenuti se budućnosti i da nije potrebno dodatno, javno ili privatno, govoriti o uzrocima i posledicama sukoba.

„Država mora da se osvrne na budućnost. Kakvi problem će doći u budućnosti i na koji način ih treba rešiti.”

„Rat je prošao. Više niko ne pamti rat.”

↖ Okvir 16, Stavovi ispitanika o ratu na prostoru bivše Jugoslavije

Sa druge strane, žene su spremnije da se osvrnu na konflikte iz prošlosti i njegove posledice. Primetile su da je društvo zaboravilo ljude koji su u ratovima završavali po

pozivu države, nekada i protiv svoje volje. Vide i jasne posledice sukoba u današnjici, posebno na mlade ljude koji ne znaju dovoljno o sukobu u bivšoj Jugoslaviji i koji ga zbog toga veličaju.

„Oni su na ivici egzistencije. Nemaju nikakav oblik osiguranja i osećaju se odbačeno iako su dali godine svog života za državu, a vraćeno im je na loš način.”

„Žive na marginama i od strane svih su zaboravljeni.”

„Društvo se ne bavi tom temom, a i kada se bavi ne bavi se na adekvatan način. Pojavljuje se nova generacija mladih ljudi koja veliča devedesete i to predstavlja novi problem. To su deca koja ne znaju gotovo ništa o tome.”

⌘ Okvir 17, Stavovi ispitanica o građanima koji su učestvovali u ratu na prostoru bivše Jugoslavije

Posedovanje oružja

Kada je u pitanju posedovanje oružja u zajednici, ispitanici nisu previše zabrinuti za posledice posedovanja legalnog i nelegalnog oružja. Deo njih smatra da je čak korisno da građani poseduju oružje, za slučaj nepredviđenih okolnosti, poput novih sukoba u regionu. Ipak, pretežno misle da do ovakvih sukoba neće ponovo doći.

Grupa nije pominjala negativne aspekte posedovanja oružja, baš naprotiv – izraženo je čak i mišljenje da posedovanje oružja može preventivno uticati na neke bezbednosne pretnje, recimo terorističke.

„Ako je neko bio policajac, on treba da poseduje oružje. Ako zatreba zbog ratnog stanja, uvek se na takve ljude može računati.”

„Zbog ratnog stanja mora da postoji više oružja. Ako vam zauzmu grad, takođe.”

„Sigurno da postoji nelegalno oružje još iz ratnog perioda. Bilo je poziva na legalizaciju ali ljudi ne žele da prijave da imaju oružje.”

⌘ Okvir 18, Stavovi ispitanika o oružju u zajednici

Videli smo da su ispitanice drugačije videle posedovanje oružja u zajednici i da su to navele kao jedan od osnovnih bezbednosnih problema. Ispitanici su se o ovoj temi izjašnjavali na postavljano pitanje, a ne spontano kao u slučaju žena.

Rodno zasnovano nasilje

Kao i kod pitanja zastupljenosti žena u sektoru bezbednosti, bilo je različitih stavova ispitanika o rodno zasnovanom nasilju. Deo ispitanika se o ovoj temi nije izjašnjavao, dok su oni najglasniji izrazili dominantno dva stava. Prvi, da su muškarci podjednako kao žene žrtve nasilja u partnerskim odnosima, posebno psihičke torture. Učesnici smatraju da muškarci ne prijavljuju nasilje ukoliko ga dožive, pre svega jer je sramota da muškarac prijavi da je žrtva nasilja.

Drugi stav je osuđujući prema nasilju u partnerskim odnosima, uz svest da ga najčešće trpe žene. Međutim, čak i ovde vidimo donekle prihvatajući stav za ovakvu situaciju, gde tradicionalna uloga ženi nalaže da se pomiri sa situacijom i da nastavi da živi sa nasilnikom. Odnosno, da žene pristaju na svoj društveni položaj i da se tu ne može mnogo učiniti.

Ispitanici su saglasni da institucije nisu u stanju da reše složene probleme rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

„Potrebno je da se formira telo za regulaciju problema u porodici, konkretno protiv vršenja psihičke torture nad muškarcem.”

„Takve situacije nisu novost, tako je bilo i ranije. Bilo je zloupotrebe među supružnicima. Psihičko nasilje, poniženje, dominacija. Takođe dešavalo se i da muškarac zarađuje, dok je žena domaćica i on vrši torturu nad njom upravo iz tog razloga. I kada je upitamo zašto ne prijavi takve stvari centru za socijalni rad, ona tvrdi da kako se udala tako i živi i smatraju treba da čuti.”

↖ Okvir 19, Stavovi ispitanika o rodno zasnovanom nasilju

Ispitanice su, kao što je već prethodno navedeno, izrazile nezadovoljstvo radom institucija na zaštiti od rodno zasnovanog nasilja. Ono što primećuju kao pozitivno je to da se o nasilju više govori i da zajednica postaje spremnija da ga prepozna i imenuje kao nasilje. One su o nasilju govorile pre svega kao raširenoj društvenoj pojavi, bez težnje da procene da li su i u kojoj meri i muškarci žrtve rodno zasnovanog nasilja.

„Da li je nasilje bilo izraženo više nekada ili sada, ne možemo tvrditi sa sigurnošću, ali se sada svakako više o njemu govori i to je postala glavna tema. Postajemo svesni šta je sve nasilje. Imam osećaj da ljudi čak i ne znaju šta znači diskriminacija i ne znaju koji su njeni oblici. Dešava se i da ljudi žive sa tim a da čak toga nisu ni svesni. Ljudi smatraju da treba trpeti i tražiti krivicu u sebi.”

↖ Okvir 20, Stavovi ispitanica o rodno zasnovanom nasilju

Podaci institucija – posledice odsustva bezbednosti

Kao što smo već naveli, podaci o kriminalitetu u zajednici nisu jedini podaci koji odražavaju stanje bezbednosti. Međutim, ovi podaci su važni jer predstavljaju izuzetno dobar pokazatelj stanja – pre svega najozbiljnijih posledica nebezbednosti i odsustva preventivnih aktivnosti u zajednici.

Broj osoba prijavljenih da su učinila krivično delo

Podaci Republičkog zavoda za statistiku (RZS) nam daju uvid u broj osoba koje su u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije prijavljena da su izvršila krivično delo¹¹ tokom 2016. godine. U ovu evidenciju ulaze sve osobe protiv kojih je podneta krivična prijava tužilaštvu ili policiji – dakle obuhvataju i podatke iz pretkrivičnog postupka.

Kako nemamo preciznije podatke policijske uprave Užice o broju prijavljenih, ova statistika nam samo donekle može dati uvid u to koja krivična dela su najčešće bila prijavljivana u regionu Šumadija i Zapadna Srbija. Ovi podaci uključuju podatke o broju prijavljenih osoba za različita krivična dela u širem regionu – osim Zlatiborske oblasti, tu su uključeni i podaci o Mačvanskoj, Kolubarskoj, Moravičkoj, Šumadijskoj, Pomoravskoj, Rasinskoj i Raškoj oblasti.

Podaci govore da je tokom 2016. godine u regionu Šumadija i Zapadna Srbija najviše lica prijavljeno da je izvršilo krivična dela krađa, teška krađa, ugrožavanje javnog saobraćaja, nasilje u porodici i ugrožavanje sigurnosti (Tabela 1).

11 Punoletni učinioци krivičnih dela, 2016. Republički zavod za statistiku.

	Krivično delo	Broj prijavljenih lica
1.	Krađa	3499
2.	Teška krađa	2761
3.	Ugrožavanje javnog saobraćaja	2007
4.	Nasilje u porodici	1914
5.	Ugrožavanje sigurnosti	878
6.	Nedavanje izdržavanja	856
7.	Prevara	837
8.	Šumska krađa	702
9.	Neovlašćeno držanje opojnih droga	630
10.	Laka telesna povreda	477

↖ Tabela 1, najbrojnija prijavljena krivična dela u regionu Šumadija i Zapadna Srbija tokom 2016. godine

Broj pokrenutih krivičnih postupaka

Podaci Osnovnog i Višeg tužilaštava u Užicu nam daju nešto preciznije podatke – uvid u broj krivičnih postupaka pokrenutih na području ovih institucija tokom 2016. i 2017. godine.

Osnovno javno tužilaštvo u Užicu je tokom 2016. godine, pokrenulo 551 krivični postupak, dok je do oktobra 2017. godine pokrenulo 390 krivičnih postupaka¹². U Višem javnom tužilaštvu broj pokrenutih postupaka 2016. godine iznosi 39, a 2017. godine 22 postupka (Tabela 2). Treba napomenuti da područje Osnovnog javnog tužilaštva i Osnovnog suda u Užicu obuhvata, osim Grada Užica i teritorije opština Čajetina i Bajina Bašta. Više javno tužilaštvo i Viši sud obuhvataju, uz područje Osnovnog suda u Užicu, i područje Osnovnog suda u Požegi, Priboju i Prijepolju. U tom smislu, nešto precizniji pokazatelji kriminaliteta na teritoriji Grada Užica su podaci Osnovnog javnog tužilaštva i Osnovnog suda, dok podaci Višeg javnog tužilaštva i Višeg suda mogu biti dobar pokazatelj stanja na teritoriji Grada, ali i u okolini.

Osnovno javno tužilaštvo	2016	2017
	551	390
Više javno tužilaštvo	2016	2017
	39	22

↖ Tabela 2, broj pokrenutih krivičnih postupaka pred Osnovnim i Višim javnim tužilaštvom u Užicu tokom 2016. i 2017. godine

¹² Pokrenutim krivičnim postupcima se smatraju postupci iz člana 7 Zakonika o krivičnom postupku – donošenje naredbe o sprovođenju istrage, potvrđivanje optužnice kojoj nije prethodila istraga, donošenje rešenja o određivanju pritvora pre podnošenja optužnog predloga u skraćenom postupku, određivanje glavnog pretresa ili ročišta za izricanje krivične sankcije u skraćenom postupku, određivanje glavnog pretresa u postupku za izricanje mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja

Prilikom pokretanja krivičnih postupaka pred Osnovnim javnim tužilaštvom, najzastupljenija krivična dela tokom 2016. i 2017. godine bila su krivična dela protiv braka i porodice, pre svega nasilje u porodici. Zatim slede laka i teška telesna povreda, krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, neovlašćeno držanje opojnih droga i na kraju krivična dela protiv imovine – krađa i teška krađa (Tabela 3). Najbrojniji postupci pred Višim javnim tužilaštvom su tokom 2016. i 2017. godine bila neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, zloupotreba službenog položaja, teška dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, pronevera, ubistvo i silovanje.

Upitani da identifikuju najčešće oštećene pri izvršenju najrasprostranjenijih krivičnih dela, Osnovno i Više javno tužilaštvo navode da su žrtve krivičnih dela nasilje u porodici i silovanje uglavnom žene, dok su žrtve ubistava pretežno muškarci.

Osnovno javno tužilaštvo – najzastupljenija krivična dela	
1.	Nasilje u porodici i druga krivična dela protiv braka i porodice
2.	Laka i teška telesna povreda
3.	Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja
4.	Neovlašćeno držanje opojnih droga
5.	Krivična dela protiv imovine (krađa i teška krađa)
Više javno tužilaštvo – najzastupljenija krivična dela	
1.	Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga
2.	Zloupotreba službenog položaja
3.	Teška dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja
4.	Pronevera
5.	Ubistvo i silovanje

▮ Tabela 3, najzastupljenija krivična dela u krivičnim postupcima pred Osnovnim i Višim javnim tužilaštvom u Užicu tokom 2016. i 2017. godine

Izvršenje krivičnih dela utvrđeno pravnosnažnim presudama

Kada je u pitanju ishod pokrenutih krivičnih postupaka, pogledaćemo brojnost i strukturu krivičnih dela čije je izvršenje pravnosnažno utvrđeno osuđujućim presudama za učinioce. Tokom 2016 i 2017. godine, Osnovni sud u Užicu je doneo 653 pravnosnažne presude, dok je u slučaju Višeg suda u pitanju ukupno 28 presuda (Tabela 4).

Osnovni sud	2016	2017 ¹³
	433	220
Viši sud	2016	2017
	24	4

▮ Tabela 4, broj pravnosnažnih osuđujućih presuda donetih u postupcima vođenim pred Osnovnim i Višim sudom u Užicu

¹³ Do 30.6.2017. godine

Ovde su, kao i u prethodnim fazama postupka, od krivičnih dela iz nadležnosti Osnovnog suda, najbrojnija krivična dela protiv braka i porodice – nedavanje izdržavanja i nasilje u porodici (Tabela 5). Među najbrojnijima su i krivična dela protiv imovine (krađa i teška krađa), neovlašćeno držanje opojnih droga, krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, prevara i ugrožavanje sigurnosti. Podaci o najzastupljenijim krivičnim delima u 2016. i delu 2017. godine se gotovo u potpunosti poklapaju. Osnovni sud u Užicu nam je dostavio podatak prema kome su najbrojnije žrtve navedenih najzastupljenijih krivičnih dela žene i deca, iako zbog načina vođenja evidencije nisu u stanju da navedu njihov tačan broj.

Osnovni sud, najzastupljenija krivična dela 2016		Broj osuđujućih presuda
1.	Nedavanje izdržavanja	73
2.	Teška krađa	43
3.	Nasilje u porodici	37
4.	Neovlašćeno držanje opojnih droga	36
5.	Krađa	28
6.	Laka telesna povreda	22
7.	Teška dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja	20
8.	Ugrožavanje javnog saobraćaja	16
9.	Prevara	15
10.	Ugrožavanje sigurnosti	13
Osnovni sud, najzastupljenija krivična dela 2017		Broj osuđujućih presuda
1.	Nedavanje izdržavanja	39
2.	Nasilje u porodici	29
3.	Teška krađa	19
4.	Neovlašćeno držanje opojnih droga	17
5.	Ugrožavanje javnog saobraćaja	16
6.	Laka telesna povreda	11
7.	Krađa	9

↖ Tabela 5, najzastupljenija krivična dela u pravnosnažnim osuđujućim presudama – Osnovni sud u Užicu

Od krivičnih dela iz nadležnosti Višeg suda, najbrojnija dela za koje su tokom 2016. godine donete pravnosnažne osuđujuće presude su ubistvo, silovanje, obljuba sa detetom, obljuba zloupotrebom položaja, neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, razbojništvo, krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, zloupotreba službenog položaja, pronevera i primanje mita. Neka od ovih dela su zastupljena i u presudama donetim tokom 2017. godine, iako je broj donetih presuda tokom ove godine relativno mali (Tabela 6).

Viši sud, najzastupljenija krivična dela 2016 (ukupno 24 osuđujuće presude)	
1.	Ubistvo
2.	Silovanje
3.	Obljuba sa detetom
4.	Obljuba zloupotrebom položaja
5.	Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga
6.	Razbojništvo
7.	Teška dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja
8.	Zloupotreba službenog položaja

9. Pronevera
10. Primanje mita
Viši sud, najzastupljenija krivična dela 2017 (ukupno 4 osuđujuće presude)
1. Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga
2. Teško ubistvo
3. Razbojništvo
4. Silovanje

↖ *Tabela 6, najzastupljenija krivična dela u pravnosnažnim osuđujućim presudama – Viši sud u Užicu*

Kada su u pitanju krivične sankcije izrečene osuđujućim presudama, o njima posredno saznajemo iz evidencije Republičkog zavoda za statistiku o sankcijama izrečenim u regionu Šumadije i Zapadne Srbije. Od ukupno izrečenih 8015 krivičnih sankcija, ubedljivo najbrojnije su uslovne osude (4166), zatim slede kazne zatvora (2598) i na kraju novčane kazne (784)¹⁴. Ostatak čine druge krivične sankcije – kućni zatvor, rad u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole i sudska opomena.

Podaci institucija i percepcija bezbednosti građana

Kada pogledamo podatke pravosudnih institucija kao celinu, vidimo da oni u najvećoj meri potvrđuju percepciju ispitanih građana. Ona se najviše poklapa u delu koji se tiče rasprostranjenosti nasilja i loših odnosa u porodici, zanemarivanja dece i njihovih potreba, kao i u rasprostranjenosti korišćenja droga. Ispitanici su primetili, što podaci institucija potvrđuju, da su vrlo rasprostranjena nedozvoljena ponašanja u javnom saobraćaju, kao i krivična dela protiv imovine.

Kada su u pitanju razlike, one se pre svega odnose na percepciju prisutnosti ugrožavanja životne sredine i zdravlja građana, koje nema svoj adekvatan odraz u reagovanju policije i tužilaštva. Primera radi, u regionu Šumadije i Zapadne Srbije, tokom 2016. godine samo su dve osobe bile prijavljene za krivično delo zagađenje životne sredine i nepreduzimanje mera zaštite životne sredine.

Slično važi i za krivična dela protiv sloboda čoveka i građanina, krivična dela protiv prava po osnovu rada i protiv izbornih prava – postoji snažan utisak građana da su ove slobode i prava ugroženi, ali je njihova zaštita u krivičnom postupku u nesrazmerni sa ovakvim utiskom.

¹⁴ Punoletni učinioi krivičnih dela, 2016. Republički zavod za statistiku. Dostupno na: http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/54/03/SK12_194-srb-punoletni-2016.pdf

Zaključak

Podaci prikupljeni ovim istraživanjem govore da je bezbednost zajednice i njenih stanovnika na niskom nivou. Ovakvo stanje potvrđuju podaci lokalnih institucija, kao i subjektivni osećaj građana. Građani koji su bili učesnici istraživanja ističu da u lokalnoj zajednici gotovo uopšte nema razgovora o lokalnim problemima, da su institucije uzurpirane od strane lokalne elite i da su izneverile građane.

Takođe, istraživanje je pokazalo da se muškarci i žene u velikoj meri slažu oko ključnih problema lokalne zajednice. Problemi oko kojih postoji saglasnost su uglavnom i prepoznati lokalnim strateškim planovima. Međutim, o određenim pitanjima postoje i vidljivo drugačije percepcije dva pola.

Kao uzroke lošeg stanja, građani pre svega vide loš rad državnih organa, nepoštovanje propisa, nedostatak bezbednosne kulture i loše održavanje javnih prostora i objekata.

Muškarci se osećaju nešto bezbednije u lokalnoj zajednici nego žene. Muškarci i žene zajednički strahuju od nebezbednosti u javnom prostoru, mnogo više nego u privatnom okruženju.

Najvažniji bezbednosni problemi zajednice su povezani sa lošim kvalitetom vode i vazduha, o čemu zajednički govore zabrinjavajući podaci lokalnih institucija i utisak građana. Muškarci u većoj meri primećuju probleme loše i neodržavane infrastrukture, dok žene više primećuju nebezbednost dece i rasprostranjenost nasilja. Žene više strahuju od upotrebe oružja koje je u posedu građana.

Muškarci i žene znaju koje institucije bi trebalo da uklone postojeće probleme, ali u njih uglavnom nemaju poverenja – izuzev vatrogasne službe i delimično policije. Smatraju da su institucije nezainteresovane da rade svoj posao, da su korpumpirane i da rade u interesu uskog kruga ljudi. Takođe, da je ovakav pristup podržan od strane državnog vrha i da se na lokalnom nivou reprodukuju već uspostavljeni modeli upravljanja. Zbog toga se, muškarci i žene podjednako, u zaštiti od bezbednosnih rizika oslanjaju pre svega na sebe, prijatelje i porodicu.

Muškarci i žene se slažu da pojedina lična svojstva mogu pojačati nebezbednost građana. To su, prema njihovom mišljenju, starost, pol, seksualno opredeljenje, verska ubeđenja, imovno stanje, a posebno članstvo u političkim i sindikalnim organizacijama.

Trećina ispitanika oba pola smatra da je doživela neki oblik seksualnog uznemiravanja u prethodne dve godine, koje većinom nisu prijavili. Kada je u pitanju rodno zasnovano nasilje u društvu, većinski ga smatraju neprihvatljivim i ističu da su institucije nespremljene da odgovore na njegovu rasprostranjenost.

Ispitanice se više zalažu za povećanje učešće žena u organima i telima lokalne samouprave koja su nadležna za odlučivanje o bezbednosti, učešće žena u policiji i tzv. dijalogu sa Beogradom i Prištinom. Muškarci većinski smatraju da povećanje broja žena u vojsci nije neophodno.

Žene su spremnije da razgovaraju o konfliktnom nasleđu i njegovom uticaju na sadašnjicu, dok muškarci u većoj meri smatraju da je ova tema zatvorena završetkom sukoba.

Svi ispitanici osećaju pripadnost isključivo mikro zajednicama (porodicama, grupama istomišljenika), što ukazuje na odsustvo zajedništva u lokalnog zajednici. Ovo onemogućava i bilo kakvu ozbiljniju građansku akciju čiji bi cilj bio poboljšanje bezbednosti.

Uzrok razočarenja i odustajanja od ulaganja u zajednicu koja je nekada postojala, ispitanici vide u razgrađenim institucijama i nespremljenosti da nosioci vlasti poštuju pravila koja bi trebalo da važe za sve. Jedan od faktora razgradnje zajednice je i hronično siromaštvo (ili život na ivici siromaštva), kao i narušeno psihičko zdravlje stanovnika, uzrokovano višedecenijskim društvenim propadanjem, nesigurnošću i ratovima.

Podaci pravosudnih institucija potvrđuju sumornu sliku koju opisuju građani. Najbrojnija prijavljena i krivična dela čije je izvršenje utvrđeno pravosudnim presudama su krivična dela protiv braka i porodice, posedovanje i proizvodnja opojnih droga, krivična dela protiv bebednosti saobraćaja i imovine. Pravosudne institucije u neznatnoj meri gone učioce krivičnih dela protiv životne sredine, po osnovu rada i izbornih prava – iako je povredu ovih sloboda i prava građani pominju kao veoma izražene. Takođe, podaci o izrečenim krivičnim sankcijama govore u prilog utisku građana da je kršenje zakona ili nekažnjivo ili blago kažnjivo – najbrojnije izrečene krivične sankcije u regionu su uslovne osude.

Formalno postoje različite lokalne institucije i lokalni planovi kojima je dužnost da rešavaju bezbednosne probleme u zajednici. Međutim, nije uspostavljena veza između građana i ovih institucija, a prema mišljenju građana, nema vidljivih efekata njihovog višegodišnjeg rada. Za njih ove institucije ne utiču na prevenciju nebezbednosti, već su samo fasada koja omogućava održavanje postojećeg stanja. Takođe, u postojećim lokalnim planovima razvoja nisu prepoznatljive različite nijanse problema koje su jasno vidljive u razgovoru sa građanima i koje je potrebno uzeti u obzir pri izradi lokalnih bezbednosnih politika.

Preporuke

Potrebno je da lokalna samouprava aktivno sprovodi aktivnosti koje sama predvidela lokalnim strateškim planovima.

Potrebno je da lokalna samouprava otvori javnu debatu o problemima bezbednosti u zajednici, uključujući tu i debatu o zadovoljstvu primenom mera iz lokalnih strateških planova.

Potrebno je da tela i organi lokalne samouprave kontinuirano prikupljaju podatke i istražuju stanje bezbednosti u zajednici, a posebno razloge zbog kojih se žene i muškarci osećaju nesigurno u sredini u kojoj žive.

Potrebno je da Savet za bezbednost grada Užica počne sa radom i da u tom radu koristi sve dostupne podatke o stanju lokalne bezbednosti, kao i da svoj rad učini vidljivim.

Potrebno je da se udruženja građana uključe u radna tela Saveta za bezbednost ili drugih saveta koja se bave unapređenjem bezbednosti u lokalnoj zajednici.

Aurelija Đan i Saša Đorđević, Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2016.

Gorana Odanović i Maja Bjeloš. Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2012.

Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji, Pravosuđe, 2016.

Republički zavod za statistiku, Punoletni učinoci krivičnih dela, 2016.

Vlada Republike Srbije, Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN u Srbiji (NAP), 2017.

Grad Užice, Strategija lokalnog održivog razvoja 2012-2020

Grad Užice, Strategija javnog zdravlja 2015-2020

Republički zavod za statistiku, Profil Grada Užica, 2017.

Stalna konferencija gradova i opština, Odgovor na upitnik o savetima za bezbednost u gradovima i opštinama, 2017.

Odgovor Osnovnog javnog tužilaštva u Užicu od 10.10.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.

Odgovor Višeg javnog tužilaštva u Užicu od 22.8.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.

Odgovor Osnovnog suda u Užicu od 15.8.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.

Odgovor Višeg suda u Užicu od 14.8.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.

Upitnik o lokalnoj bezbednosti

Anketa o stanju bezbednosti u Užicu i ličnom doživljaju sigurnosti građana/ki

1 Datum fokus grupe 20.9.2017.				Mesto fokus grupe Užice					
2 Pol									
X muški					X ženski				
3 Starosno doba									
X 18-24	X 25-29	X 30-34	X 35-39	X 40-44	X 45-54	X 55-59	X 60-64	X 65 i više	
4 Religija									
X pravoslavna		X katolička		X Ne pripadam nijednoj religiji			X Ostalo (dopisati)		
X islamska		X judaistička		X Ne želim da se izjasnim					
5 Nacionalnost									
X Srpska		X Mađarska		X Romska		X Albanska		X Bošnjačka	X Vlaška
X Crnogorska		X Ne želim da se izjasnim		X Drugo (navesti)					
6 Školska sprema									
X Bez školske spreme		X Nepotpuno osnovno obrazovanje			X Osnovno		X Srednje		X Više/Visoko obrazovanje
Bračni status									
X Neudata/ neoženjen		X Udata/oženjen		X Razveden/a		X Udovac/ica		X Živim u vanbračnoj zajednici	
7 Zaposlenost									
X Da, samozaposlen/a		X Da, zaposlen/a		X Student/kinja			X Ne, nezaposlen/a		
X Ne, penzioner/ka		X Pomažući član porodice			X Drugo (navesti)				
8 Zanimanje (navesti)									
9 Prosečna mesečna primanja po članu domaćinstva, uzimajući u obzir primanja svih članova (u evrima)									
X 100 – 200		X 200 – 400		X 400 – 600		X 600 – 1000		X 1000 +	X Ne želim da se izjasnim

PROCENA KVALITETA ŽIVOTA I DOŽIVLJAJ BEZBEDNOSTI I SIGURNOSTI

Želimo da znamo šta mislite o kvalitetu života i bezbednosti u gradu. Takođe, u ovom delu ankete želimo da saznamo kako Vi doživljavate ličnu bezbednost u mestu u kojem živite.

Koliko dugo živite u gradu?				
X Od rođenja		X Duže od 20 godina		X Od 10 do 20 godina
				X Od 5 do 10 godina
				X Manje od 5 godina
Molimo Vas da označite kućicu koja će odgovarati tome koliko se slažete sa navedenim iskazima. Ukoliko ne želite da odgovorite na neko pitanje, označite poslednje polje.			Slažem se u potpunosti	Slažem se delimično
			Ne slažem se	Bez odgovora
U mom gradu se ulice, trotoari i dvorišta dobro održavaju.				
U mojoj opštini se javni parkovi i gradsko zelenilo dobro održavaju.				
U mojoj opštini su ulice i parkovi dobro osvetljeni.				

	U mojoj opštini ima odgovarajućih igrališta za decu (do 12 godina).				
	U mojoj opštini ima odgovarajućih sadržaja za mlade (do 18 godina).				
	U mojoj opštini pružaju se odgovarajuće usluge starijima (preko 65 godina).				
	U mojoj opštini su javne ustanove pristupačne osobama sa invaliditetom (obezbeđeni su prilazi i sl.).				
	U mojoj opštini dobro funkcioniše sistem zaštite u vanrednim situacijama (elementarnih nepogoda i drugih nesreća)				
Da li se osećate bezbedno u gradu u kome živite?					
X	Da	X	Ne	X	Ne znam/bez odgovora
Ukoliko se osećate bezbedno, šta je glavni razlog za to?					
X	Živim u bezbednom okruženju	X	Državni organi rade dobro svoj posao		
X	Zato što sam sposoban/na da sebe zaštitim	X	Zato što poštujem red i zakon		
Molimo Vas da označite najviše dva bezbednosna problema koja uočavate u gradu i potrebno ih je rešiti odmah.					
X	Postoji velika količina smeća na ulicama.	X	Postoji zagađenje vode.		
X	Postoji zagađenje vazduha.	X	Postoji opasnost od ujeda uličnih pasa.		
X	Postoji opasnost od razbojništva, džeparenja, krađe i sl.	X	U Vašem bliskom okruženju postoje osobe koje poseduju ilegalno oružje.		
X	Postoje napušteni i neobezbeđeni objekti.	X	Posedovanje ilegalnog vatrenog oružja		
X	Postoji prosjačenje.	X	Postoje tenzije između pripadnika različitih nacionalnosti.		
X	Postoje beskućnici koja žive na ulici.	X	Postoji uznemiravanje ljudi na ulici.		
X	Dešavaju se tuče na javnim površinama.	X	Nailazite na mlade koji dangube na ulici (piju ispred prodavnica, remete javni red i mir i sl.)		
X	Nailazite na korisnike ili prodavce droge na javnim površinama.	X	Postoji nasilnička vožnja na ulicama.		
X	Nailazite na ljude u alkoholisanom stanju na javnim površinama.	X	Drugo (navesti)		
Da li znate kojoj javnoj ustanovi možete da se žalite u slučaju da se suočite sa nekim od problema koji su navedeni u prethodnim pitanjima?					
X	Da, znam	X	Ne, ne znam	X	Bez odgovora
Od čega najviše strahujete da Vam se može desiti?					
X	Bojite se da će Vas neko fizički napasti dok se krećete u javnom prostoru.	X	Bojite se da ćete biti žrtva provale, krađe, razbojništva i sl.		
X	Bojite se da ćete biti žrtva partnerskog nasilja / nasilja u porodici.	X	Bojite se da će vas napasti ulični psi.		
X		X			

	Bojite se da ćete nastradati u saobraćaju u svom gradu.	Bojite se da ćete biti slučajna žrtva oružanog napada (npr. pucnjave na javnom mestu).
X	Bojite se da ćete biti žrtva prirodnih katastrofa (zemljotresa, poplava i sl)	X Bojite se da ćete biti žrtva terorističkog napada
X	Bojite se da ćete biti žrtva oružanog sukoba nacionalnih razmera	X Bojite se da ćete biti žrtva oružanog sukoba regionalnih razmera
X	Bojite se da ćete biti žrtva huligana u svom gradu.	X Bojite se da ćete biti žrtva uznemiravanja u javnom prostoru.
X	Drugo (navesti)	
Šta doprinosi Vašem osećaju nebezbednosti?		
X	Loše osvetljenje javnih prostora (ulice, parkovi itd)	X Loša infrastruktura i održavanje javnih prostora i objekata.
X	Postojanje velike količine ilegalnog oružja	X Loš rad državnih organa
X	Nedovoljan broj policajaca na ulicama	X Postojanje velikog broja kriminalnih grupa.
X	Nedostatak poštovanja prema ženama/muškarcima	X Nasilan partner/ka
X	Nepoštovanje saobraćajnih propisa i nedostatak bezbednosne kulture u saobraćaju.	X Postojanje pasa lualica.
X	Postojanje razbojnika, lopova, džeparoša i sl.	X Drugo (navesti)
U koga se najviše pouzdate da će Vam pomoći i zaštititi Vašu bezbednost od navedenih pretnji?		
X	U samog/samu sebe.	X U porodicu
X	U prijatelje	X U komšiluk
X	U policiju	X U privatno obezbeđenje
X	Niko me ne može zaštititi.	X Drugo (navesti)
Lično svojstvo može da bude jedan od razloga za osećanje lične nesigurnosti. Da li bilo koji od navedenih ličnih svojstava utiče na to da se osećate nesigurno?		
X	Pol	X Nacionalna pripadnost ili etničko poreklo
X	Rasa	X Bračni ili porodični status
X	Boja kože	X Versko ubeđenje
X	Seksualno opredeljenje	X Članstvo u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama
X	Izgled	X Starosno doba
X	Osudivanost	X Imovno stanje
X	Drugo (navesti)	
Da li smatrate da je bezbednost nekih pojedinaca i/ili društvenih grupa posebno ugrožena u vašem gradu?		
X	Da	X Ne znam/bez odgovora
	X Ne	

Ukoliko ste na prethodno pitanje odgovorili potvrdno, molimo Vas, navedete pojedince i/ili društvene grupe čija je bezbednost posebno ugrožena (npr. žene, LGBT, starije osobe, osobe sa invaliditetom, osobe nevećinske nacionalnosti/veroispovesti, izbeglice itd).	
Kako biste ocenili bezbednosnu situaciju u gradu u toku 2016. i 2017. godine?	
X Situacija je bolja nego ranije.	X Situacija je lošija nego ranije.
X Situacija se nije promenila u ovom periodu.	X Ne znam/bez odgovora

UZNEMIRAVANJE (FIZIČKO I SOCIJALNO NASILJE)

U ovom delu ankete želimo da saznamo da li ste bili izloženi bilo kom obliku nasilja i uznemiravanja.

Da li smatrate da je primetan porast nasilja u Vašem gradu u proteklih dve godine?			
X Da	X Ne	X Situacija je ista	X Ne znam/bez odgovora
Koji je, po Vašem mišljenju, najveći razlog (ili da pitamo za uzrok) za porast nasilja?			
X Loša politika lokalne samouprave	X Loš sistem obrazovanja	X Prisutnost nasilja na internetu i društvenim mrežama	X Loš rad državnih organa zaduženih za bezbednost
X Urušen sistem vrednosti	X Nasilni obrasci ili modeli ponašanja u društvu i/ili porodici	X Prisutnost nasilja u medijima	X Loša sveukupna političko-ekonomska situacija u zemlji.
X Drugo (navesti)			
Da li ste bili izloženi bilo kojoj vrsti (seksualnog) uznemiravanja ili napada u protekle dve godine?			
X Verbalno (komentari, uvrede, zvižduci...)		X Fizičko (dodirivanje, gurkanje...)	
X Vizuelno (zurenje, cerenje...)		X Seksualno uznemiravanje	
X Nasilan fizički napad		X Uhođenje	
X Drugo (navesti)			
Gde Vam se to dogodilo?			
X Kod kuće	X U restoranu/kafiću	X Na poslu	X Na ulici
X U javnom prevozu	X U prodavnici/pijaci	X U školi/fakultetu	X Na drugom mestu
U koje doba dana se to dogodilo?			
X Rano ujutro	X Prepodne	X Poslepodne	X Uveče / noću
Koliko često ste iskusili gorenavedeno uznemiravanje?			
X Samo jednom	X Dva puta	X Tri ili više puta	
Da li ste incident prijavili policiji ili nekoj drugoj ustanovi?			
X Da		X Ne	
Ovo pitanje je namenjeno građanima/kama koji su iskusili bilo koji oblik uznemiravanja a nisu prijavili slučaj nadležnom organu. Molim Vas navedite glavni razlog zbog kojeg niste prijavili slučaj.			
X	X	X	X

	Slučaj nije bio dovoljno ozbiljan da bih ga prijavio/la	Ne verujem državnim institucijama	Smatram da nadležni državni organ ne bi preduzeo ništa	Uveren/a sam da bi mene okrivili za incident
	X Proces je predug	X Nisam znao/la kome da se obratim.	X Drugo (navesti)	
Ovo pitanje je namenjeno građanima/kama koji su iskusili bilo koji oblik uznemiravanja i slučaj su prijavili policiji. Molim Vas navedite kakav je bio odgovor državnog organa.				
	X Policija nije došla na moj poziv.	X Policiju sam morao/la dugo da čekam.	X Policija nije pokazala poštovanje prema meni.	X Policija nije pružila dovoljno informacija o mojim pravima.
	X Policija je okrivila mene za izazivanje incidenta.	X Policija je relativizovala, tj. umanjila značaj onog što se dogodilo	X Policija je zabeležila slučaj	X Policija je podnela prekršajnu/krivičnu prijavu
	X Policija je uhapsila napadača/ nasilnika	X Policija se proglasila nenadležnim za moj slučaj	X Drugo (navesti)	

ZASTUPLJENOST ŽENA U PROCESIMA KOJI SE TIČU MIRA I BEZBEDNOSTI

U ovom delu ankete želimo da znamo šta mislite o učestvovanju žena u organima i telima državne i lokalne samouprave koji su nadležni za odlučivanje o bezbednosti i odbrani.

Republika Srbije se usvajanjem Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji obavezala da poveća zastupljenost i uticaj žena na odlučivanje o miru i bezbednosti.

	Da li smatrate da više žena treba da bude zastupljeno organima i telima lokalne samouprave koja su nadležna za odlučivanje o bezbednosti i odbrani (npr. skupštinski odbori za bezbednost, lokalni saveti za bezbednost, štabovi za vandredne situacije)?		
	X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
	Da li smatrate da je potrebno povećati broj žena u policiji?		
	X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
	Da li smatrate da je potrebno povećati broj žena u Vojsci Srbije?		
	X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
	Da li smatrate da više žena treba da učestvuje u rešavanju konflikata i mirovnim procesima (npr. sklapanju mirovnih sporazuma, izgradnji državnih institucija i društva nakon konflikta, procesima razoružanja, reintegracije i sl)?		
	X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
	Da li smatrate da više žena treba da učestvuje u dijalogu između Beograda i Prištine?		
	X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
POSTKONFLIKTNO NASLEĐE			
<i>Vlada Republike Srbije se obavezala na osnovu već pomenutog Nacionalnog akcionog plana da unapredi normativne uslove i institucionalne kapacitete za dostupnu i delotvornu zaštitu žena. U skladu sa tim, obaveza države je da se do 2020. spreče, istraže i kazne dela nasilja nad ženama u konfliktu, postkonfliktnom oporavku društva, kriznim i vanrednim situacijama. Takođe, državni organi treba da preduzmu neophodne mere radi oduzimanja vatrenog oružja ili ograničenja pristupa vatrenom oružju. u ovom delu ankete nas interesuje Vaše mišljenje na gorepomenute teme.</i>			
	Da li smatrate da je država dovoljno učinila na otkrivanju, hapšenju i procesuiranju učinilaca ratnih zločina koji se nalaze na teritoriji Republike Srbije, uključujući i izvršioce		

svih vidova zločina protiv čovečnosti na prostorima bivše Jugoslavije čije su žrtve žene, devojke i devojčice?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
Da li smatrate da Tužilaštvo za ratne zločine treba da obrati posebnu pažnju na procesuiranje učinilaca zločina silovanje u ratu?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
Da smatrate da država treba da omogući ratnu odštetu ženama žrtvama nasilja tokom ratov na prostoru bivše Jugoslavije?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
Da li smatrate da država treba da finansira i sprovodi programe rehabilitacije učesnika/ca oružanih sukoba?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
Da li smatrate da građani treba da predaju vatreno oružje koje je ostalo u posedu građana na teritoriji Srbije nakon rata?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora
Da li smatrate da su nadležni državni organi preduzeli dovoljno mera kako bi oduzeli ili prikupili ilegalno oružje u posedu građana na teritoriji Srbije?		
X Da	X Ne	X Ne znam/bez odgovora

